ननुअयत्नसाध्यंनित्यंचात्मसुखंचेत्किमितितत्रसर्वेनरज्यंतइत्याशंक्याहअदृष्टतइतिअदृष्टंभाग्यंतदालंब्यअनुपायात्उपायाभावात् अत्रादृष्टतइतिचतुर्विधाध्यात्मिकतुष्ट्युपलक्षणंतथाकर्मणोविषयभोगाख्य
स्यप्रतिसंधिःप्रतीपःसंधिर्वियोगःविषयेभ्यउपरमइतियावत्तेनपंचविधाबाह्यातुष्टिरुक्ता तेनतुष्टिद्वयेनहेतुनाउपायेष्वप्रवर्तमानाःपुरुषायेनोपायेनतत्पदंगच्छंतितन्नपश्यंति तुष्टयस्तूक्ताःसांख्यसप्तत्यां आध्या
त्मिकाश्चतस्रःप्रकृत्युपादानकालभाग्याख्याःबाह्याविषयोपरमात्पंचचतुष्टयोभिहिताःइतिअस्यार्थः शास्त्रात्प्रकृतिपुरुषयोर्विवेकोज्ञातस्तत्साक्षात्कारस्तुवृत्तिरूपःप्रकृतेःपरिणामः सचस्वयमेवपरिणामक्रमेण
भविष्यति किंध्यानायासेनेतिप्रकृत्याख्यातुष्टिरंभइत्युच्यते एतावतापिनकृतकृत्यतासर्वस्याप्यनायासेन विवेकख्यात्यापत्तेरनर्थकःप्रव्रज्याविधिःस्यादतस्तन्मात्रेणकृतकृत्यताकिंध्यानेनेत्युपादानाख्यातुष्टिः
सलिलमित्युच्यते प्रव्रज्यापिकालविशेषापेक्षैवकैवल्यहेतुरित्यलमुत्तप्तमतयेतितूष्णीमवस्थानंकालाख्यतुष्टिरोघइत्युच्यते कालोपिपूर्वपुण्यवशादेवविवेकसाक्षात्कारंमदालसापत्यानांबालानामिवजनयिष्य
तीतिकिंध्यानायासेनेतितुष्टिर्भागाख्यादृष्टिशब्देनोच्यते सैवेहमुख्यत्वाददृष्टतइत्यनेनगृहीताअनयैवतत्पूर्वासांतुष्टीनामाक्षेपतोलाभादिति विषयाःपंच तेषुवैराग्याण्यपिपंच तत्रधनार्जनेदुःखंदृष्ट्वायाउपर
तिःसापारं राजचोरादिनाधननाशेदुःखंदृष्ट्वायासासुपारं भोगेनापिधननाशंदृष्ट्वायदुःखंतज्जायाउपरतिःसापारापारं भोगेपिक्षयित्वादिदोषदर्शनाद्याउपरतिःसानुत्तमांभः नानुपहत्यभूतानिभोगःसंभवतीति
न्यायेनभोगेहिंसादोषदर्शनाद्याउपरतिःसाउत्तमांभः एवंविषयोपरमात्पंचतुष्टयोत्रकर्मप्रतिसंधिशब्देनोच्यंते एवंनवतुष्टयः तन्मात्रेणकृतकृत्यतांमन्वानस्यउपायेष्वप्रवृत्तेरात्मदर्शनंनभवतीत्यर्थः ॥२०॥ क

अदृष्टतोनुपायाच्चप्रतिसंधेश्चकर्मणः॥ नतेनमर्त्याःपश्यंतियेनगच्छंतितत्पदं॥ २०॥

विषयेषुचसंसर्गाच्छाश्वतस्यचदर्शनात्॥ मनसाचान्यदाकांक्षन्परंनप्रतिपद्यते॥ २१॥

दाचित्तुष्टिनवकंजित्वाध्यानेनप्रवृत्तोपिध्यानजसिद्धिविपर्ययादप्यात्मतत्त्वंनपश्यतीत्याह विषयेषुचेति तत्रप्राणिनांस्वाभाविकोविषयेषुसंगःविषयाश्चहार्दाकाशाख्यब्रह्मलोकगताःशाश्वताःमधुमत्यांयो
गभूमौस्थितस्ययोगिनःसंकल्पमात्रोपनताः तइमेसत्याःकामाअनृतापिधानादेहेनोपाधिनाच्छादिताः संकल्पादेवास्यपितरःसमुत्तिष्ठंतीत्यादिश्रुतिभ्यः अतोहेतोरविरक्तोयोगीमनसान्यद्योगैश्वर्यसुखंइच्छन्
सकलकामनिर्धूननप्राप्यंपरंब्रह्मनप्रतिपद्यतेनसाक्षात्करोति अत्रअन्यदित्यनेनसिद्धिविपर्ययोदर्शितः तत्रसिद्धयःसांख्यसप्तत्युक्ताः ऊहःशब्दोध्ययनंदुःखविघातास्त्रयःसुहृत्प्राप्तिः दानंचसिद्धयोष्टौसिद्धेः
पूर्वोंकुशस्त्रिविधइति अस्यार्थः ऊहःवितर्कःश्रुतस्यार्थस्ययुक्त्याचिंतनंमननमित्यर्थः शब्दःशब्दजंज्ञानंमोक्षशास्त्रस्यउपक्रमोपसंहारपर्यालोचनयातात्पर्यज्ञानं अध्ययनंउपनिषद्ग्रंथस्यावाप्तिः आध्या
त्मिकाधिभौतिकाधिदैविकभेदेनत्रिविधंदुःखमतस्तद्विघाताअपित्रयः ताश्चमुख्याःसिद्धयः तथासुहृत्प्राप्तिः परविद्याप्रदसदाचार्यलाभः दानंचित्तशुद्धिजन्याविवेकप्राप्तिः दैपशोधनेइत्यस्यरूपं एताअ
ष्टौसिद्धयः तत्रऊहशब्दाध्ययनसुहृत्प्राप्तयःतारंसुतारंतारातारंरम्यकंचेतिक्रमेणगीयंते दानाद्याःचतस्रस्तुसदामुदितंप्रमोदोमुदितंमोदमानाइतिचगीयंते एतास्तुप्रज्ञाप्रासादसोपानभूताअपिकुयोगिनंप्राप्यविप
र्यस्तफलाःस्युःतदिदमुक्तं सिद्धेःपूर्वोंकुशस्त्रिविधः सिद्धेर्मोक्षकरिण्याअंकुशइवनिवारकस्त्रिविधएकोविद्यादिःपंचविधोविपर्ययः द्वितीयोऽशक्तिःसाच एकादशेंद्रियवधाःसहबुद्धिवधैरशक्तिरुद्दिष्टेत्युक्ता
बधिरत्वादयएकादशेंद्रियवधाः तुष्टीनांपूर्वोक्तानांसिद्धीनांचानुपदोक्तानांविपर्ययात्सप्तदशबुद्धिवधाः तत्रगोबलीवर्दन्यायेनतुष्टीःपृथक्कृत्यविपर्ययाशक्तितुष्टयस्त्रिविधोंकुशोमनसाचान्यदाकांक्ष
न्नित्यनेनसूचितः ॥ २१ ॥

Digitized by Google